

Benediktinci na području Dubrovačke nadbiskupije. Zbornik radova. Dubrovnik: Dubrovačka biskupija, 2010, 395.

Zbornik radova *Benediktinci na području dubrovačke nadbiskupije* objavila je Dubrovačka nadbiskupija krajem 2010. u povodu dvjesto godina od prestanka organiziranog djelovanja Benediktinskog reda u toj nadbiskupiji. Napoleon je 1806. zauzeo Dubrovnik i ukinuo tamnošnju nadbiskupiju i sve benediktinske samostane koji su svojim višestoljetnim djelovanjem ostavili vidnoga traga u povijesti dubrovačke Crkve. Radovi u ovom Zborniku podijeljeni su na tri cjeline.

Prva cjelina naslovljena je "Sveti Benedikt glasnika mira i zaštitnik Europe" (11-68), a priredio ju je mons. dr. sc. Želimir Puljić. U njoj se nalazi apostolsko pismo *Pacis Nuntius* Pape Pavla VI. iz 1964. (11-15), četiri kateheze rimskih prvosvećenika (16-34), te nekoliko propovijedi, pisama i govora hrvatskih nadbiskupa i biskupa o Sv. Benediktu i njegovu djelu (35-68). U njoj se također nalazi osvrt na ulogu monaštva u životu Crkve, prikazan je život Sv. Benedikta, njegov utjecaj na zapadno monaštvo i na razvoj europske civilizacije i kulture, te se naglašava sveobuhvatna uloga benediktinaca na hrvatskom prostoru.

U drugoj cjelini, "Sveti Benedikt i njegovo djelo u hrvatskome narodu, posebice na prostoru Dubrovačke nadbiskupije" (71-192), nalaze se četiri rada. Prvi je rad Joze Ilinovića »Benediktinci na dubrovačkom području u okviru hrvatskoga benediktinskog redovništva« (71-77), u kojem se raspravlja o tome kako su od svih monaških ustanova u hrvatskim zemljama najbolje prolazili benediktinci u Dubrovačkoj Republici, unatoč teškim političkim i društvenim strujanjima koja su ih pratila. U drugom radu, »Doprinos svetog Benedikta i njegovog reda oblikovanju moderne Europe« (79-95) autora Slavka Sliško-ovića, iznesen je prikaz života Sv. Benedikta, tijekom političkih zbivanja u Europi u vrijeme njegova djelovanja, navode se crkveno-povijesna djela koja o njemu govore (prije svega *Dijalozi* Grgura Velikog) i spominje uloga prvog benediktinskog samostana na hrvatskom prostoru: na Rižinicama pored Klisa i Solina. Treći je rad Slavka Kovačića

»Sveti Benedikt i njegovo djelo u crkvi i hrvatskome narodu« (97-112), u kojemu se opisuje sadržaj i značaj koji ima Benediktovo *Pravilo*. U četvrtom radu, »Benediktinci i benediktinski samostani na prostoru Dubrovačke Republike« (113-192) Ivana Ostojića, iznosi se vrijeme nastanka i djelovanja pojedinih benediktinskih samostana u Dubrovačkoj nadbiskupiji, počevši od najranije osnovanog u 10. st. (Sv. Marije na Lokrumu) do najmlađeg iz 17. st. (Sv. Trojstvo na Lopudu). Na kraju tog rada objavljen je popis opata i priora dubrovačkih benediktinskih samostana.

U trećem dijelu Zbornika nalaze se radovi koji tematski nisu mogli biti povezani uz prvi ili drugi dio, ali se također bave poviješću dubrovačkih benediktinaca. Marijan Sivrić objavio je dva takva rada. Prvi je rad »Oporuke redovnika dubrovačkih benediktinskih samostana« (195-255) s prikazom sačuvanih oporuka priora i opata benediktinskih samostana u Dubrovačkoj nadbiskupiji u kojima se nalaze podaci o vremenu ulaska pojedinaca u Benediktinski red, njihovo porijeklo i socijalni i materijalni status. U drugom radu, »Opat i priori dubrovačkih benediktinskih samostana prema spisima notarijata i kancelarije od kraja 14. do 18. st.« (257-275), nalazi se popis opata i priora benediktinskih samostana na području Dubrovačke Republike koji je Sivrić sakupio na temelju podataka iz izvorne znanstvene građe u Arhivu Dubrovačke Republike. Ante Marianović je u radu »Pravni status Benediktinske opatije sv. Marije na Jezeru na Mljetu« (277-296) obrazložio na kojim je pravnim temeljima funkcionirala opatija na Mljetu, čije je pojedine ovlasti u 18. stoljeću car Josip II. isprva ograničio, a zatim u 19. st. Napoleon u potpunosti ukinuo. Ivo Dabelić u radu »Samostan sv. Marije mljetske oslobađa otočane od svih daća i služba 24. rujna 1345.« (297-315) razmatra ugovor o oslobođenju kmetskih davanja stanovnika Mljeta benediktinskom samostanu u 14. stoljeću. Vinicije D. Lupis u radu »Benediktinci i njihova baština na dubrovačkom području« (317-337) opisuje sakralnu baštinu koju su benediktinci ostavili na prostoru Dubrovačke Republike. Antun Ničetić je u radu »O otoku Lokrumu sjedištu Benediktinske opatije sv. Marije« (339-363) opisao ulogu benediktinskog reda na Lokrumu koji

je, zaslugom benediktinaca, postao poznat u europskim crkveno-kulturnim krugovima. Dubrovački Senat je u 18. stoljeću prodao Lokrum, a Papa Pio VI. ga je, nakon osamsto godina djelovanja, ukinuo. Brigitta Mader je u radu »Austrijski projekti o podizanju Parka zaštićene prirode Mljet od 1910. do 1915. godine na prostorima nekadašnje benediktinske opatije« (365-382) predočila ideje o stvaranju parkova zaštićene prirode koji su na europskom tlu osnivani tijekom 19. i na početku 20. stoljeća. Marija Nodilo u radu »Vrt u benediktinskom samostanu sv. Marije na Mljetu« (383-395) iznosi polazišta za obnovu i uređenje renesansnog vrta unutar samostanske zgrade.

Radovi u ovom Zborniku uistinu su obuhvatili cjelokupnu povijest dubrovačkog benediktinskog reda. U njemu se na jednome mjestu opisuju značaj, uloga i doprinos benediktinskog crkvenog reda na cjelokupan život stanovnika na prostoru koji je do prije dva stoljeća činio Dubrovačku Republiku. Zbornik predstavlja vrijedno istraživačko djelo koje su povjesničari za crkvenu povijest odlučili predstaviti javnosti i time uvelike pridonijeli razvoju domaće crkvene historiografije. Riječ je svakako o monografiji koja će se koristiti kao znanstvena literatura, ali i kao vrijedan priručnik za sve koji putuju u Dubrovnik i žele biti informirani o nekadašnjem djelovanju benediktinskih samostana u tom gradu.

Božena Glavan

Gordan Ravančić, *Vrijeme umiranja: Crna smrt u Dubrovniku 1348-1349*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2010, 240 str.

Knjigu povjesničara Gordana Ravančića *Vrijeme umiranja: Crna smrt u Dubrovniku 1348-1349* objavio je početkom ove godine Hrvatski institut za povijest. Riječ je o knjizi koja predstavlja nastavak razrade teme autorove doktorske disertacije, a sam je rukopis nastao u sklopu projekta "Grad hrvatskog srednjovjekovlja: društvene strukture, topografija, urbani život" na Hrvatskom institutu za povijest. Knjiga je vrijedan doprinos proučavanju kuge ili *Crne smrti* u Dubrovniku, jer na pregledan način objašnjava tijek nastanka epidemije ove srednjovjekovne bolesti i pokazuje na koji je način dubrovačka vlast reagirala na prevenciju širenja bolesti, prije svega s ciljem da očuva gospodarski razvoj grada.

Na početku knjige autor donosi medicinsko značenje riječi kuga (lat. *pestis*), način prenošenja i liječenja ove bolesti te zaključuje da je poznavanje povijesti pojedine zarazne bolesti doprinosi boljem uvidu u njezinu prirodu i etiologiju i ujedno omogućuje bolje znanje o prevenciji epidemije. Uzimajući u obzir da je epidemija kuge značajno obilježile čitavo razdoblje kasnog srednjeg vijeka i veći dio ranog novog vijeka, pitanje epidemija i njihovih učinaka na društvo, smatra autor, svakako postaje zanimljivo za povijesnu znanost. Epidemija kuge je polovicom 14. st. u veoma kratkom razdoblju (1346/51) poharala gotovo čitavu Europu, zbog čega je u povijesti ostala zapamćena pod nazivom "Crna smrt".

Ravančić daje osvrt na najveće epidemije kuge na europskom kontinentu, osvrćući se na razdoblje od antike do 14. stoljeća. Pritom opisuje prisutnost i djelovanje kuge prije dolaska u Europu u srednjem vijeku, zatim političku i socijalnu pripremljenost tadašnjeg europskog društva na pojavu ove bolesti te donosi osvrt na historioografski doprinos o "Crnoj smrti". Ističe da je broj inozemnih radova o tome uistinu velik i da je nemoguće osvrnuti se na baš svaki uradak. Konkretno, za opise kuge na području Dubrovnika i Hrvatske ističe da je malo povijesnih djela, već da su to uglavnom medicinske studije, a problem